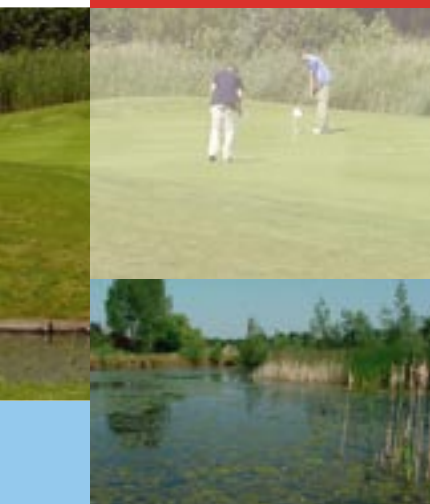

Een golfbaan natuurlijk!

**Kansen van golfbanen voor
natuur, landschap en recreatie**

Een golfbaan biedt kansen voor natuur en

Steeds meer mensen spelen golf. Regelmatig worden initiatieven voor nieuwe golfbanen genomen. De golfsport heeft veel ruimte nodig, 50-55 hectare voor een 18 holes baan, en veel golfbanen zijn ook niet veel groter. De ruimte voor natuur is doorgaans beperkt. En vaak gaat het om losse delen natuur die geen verband vormen. Ook is er in het algemeen weinig plaats voor wandelaars en fietsers.

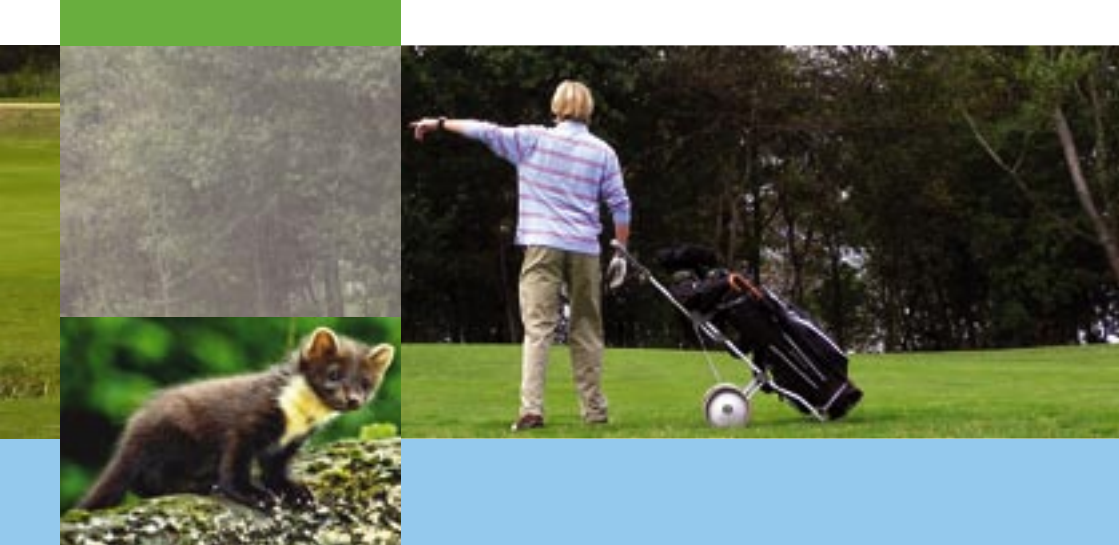
Een ruimere opzet geeft mogelijkheden voor een combinatie van de golfsport met natuurontwikkeling van meer betekenis, herstel en ontwikkeling van cultuurlandschap en goed recreatief medegebruik. Dit leidt tot een meerwaarde voor de hele regio, met als gevolg meer maatschappelijk draagvlak.

Vanuit dit perspectief hebben diverse belangenorganisaties van natuur, recreatie

en van de golfsport dan ook aangegeven met elkaar een dergelijke opzet van golfbanen te willen verkennen.

Ook provincies en gemeenten vinden dit **'meervoudig ruimtegebruik'** wenselijk. Maar **hoe kan aan deze wens handen en voeten gegeven worden in de praktijk? Hoeveel ruimte is nodig, en wie gaat dat betalen?**

Om antwoorden te vinden op deze vragen is de Natuur en Milieufederatie Utrecht samen met de Brabantse Milieufederatie, Milieufederatie Noord-Holland en Natuur en Milieu Overijssel gestart met het project 'de bijdrage van golfbanen aan de ontwikkeling van natuur, landschap en recreatief medegebruik'. In deze brochure worden de hoofdzaken van de resultaten gepresenteerd, mede namens de organisaties die zowel financieel als inhoudelijk

recreatie

hebben meegewerkt: de Nederlandse Golf Federatie, de Ministeries van LNV en VWS, Nationaal Groenfonds, de ANWB, Heijmans Sport en Groen, en het InnovatieNetwerk.

Niet alleen de wenselijkheid van een golfbaan zelf, maar ook de gewenste natuur en recreatie op een golfbaan verschillen per gebied. De beleidskeuzes die de overheid hierin heeft gemaakt zijn in grote lijnen bekend. Daarnaast zijn er mogelijkheden natuur en recreatiebehoefes in oppervlaktes te kwantificeren. Met deze kennis zijn in de voor golfbanen geschikte gebieden indicaties te geven over de wenselijke grootte van een golfbaan, zodat **bestuurders en medewerkers van provincies en gemeenten zich hiervan samen met nieuwe initiatiefnemers, exploitanten, en beheerders van golfbanen** al in een vroeg stadium rekenschap kunnen geven.

Tegelijkertijd brengt dit project de mogelijkheden in beeld van voordelige financiering van natuur op multifunctionele golfbanen.

Kortom: het benutten van kansen van een golfbaan is een zaak om samen op te pakken. Er is reeds een begin gemaakt!

Een belangrijke factor voor het welslagen van meervoudig grondgebruik, zoals sport en natuur, is een hierop afgestemd beheer.

Lokale natuurbeschermingsorganisaties zullen bereid zijn de samenwerking aan te gaan bij de ontwikkeling van golfbanen met een natuurfunctie

WELKE NATUUR EN WELKE RECREATIE?

Wanneer kun je nu spreken van ‘voldoende’ natuur op een golfbaan? In het project wordt gestreefd naar natuur die minstens ‘dienend’ is aan die in de omgeving.

Bij de bepaling daarvan en de benodigde oppervlakte is gebruik gemaakt van de systematiek van natuurdoeltypen. Natuurdoeltypen beschrijven onder meer de gewenste of aanwezige natuur in termen van vegetatietypen en diersoorten die hiervan afhankelijk zijn. Hieraan zijn oppervlaktes gekoppeld. Zie voor meer informatie over natuurdoeltypen op golfbanen verderop in deze brochure.

Naast de natuurdoeltypen is de functie van natuurdelen op een golfbaan voor de diersoorten in de omgeving van belang. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen drie type functies: verbindingfunctie, foerageerfunctie en/of een functie als leefgebied (verblijfsfunctie). Ook hiervan zijn voor diersoorten de oppervlaktes bekend. Hiermee kan de natuurontwikkeling op een nieuwe golfbaan concreet gemaakt worden.

De natuur op een golfbaan is in dit project dienend aan de omgeving indien de natuurdoeltypen uit de omgeving ook op de baan zelf, maar dan in een minimum oppervlakte, zijn ontwikkeld én voor de diersoorten minimaal enkele ecologische verbindingen zijn aangelegd.

Regio-specifieke aspecten spelen zo vanzelf een belangrijke rol. Op een golfbaan, dichterbij stedelijk gebied gelegen, zal de natuurdoelstelling meestal minder ambitieus zijn dan op een golfbaan verder weg in het buitengebied.

Dicht bij de bebouwde kom dient recreatief medegebruik een belangrijk uitgangspunt te zijn bij de opzet van een nieuwe golfbaan. Daarbij is het tekort aan wandel- en fietsmogelijkheden het grootst in de Randstad en sommige grote steden elders in het land. Daarom zouden golfbanen op deze locaties in ieder geval ook gebruikt moeten kunnen worden door wandelaars en fietsers.

Natuurdoeltype	Voorbeeld soorten	Minimaal oppervlak
Bos	Eik, Beuk, Berk	2,5 ha
Zoom/mantel	Wilgenstruweel	5 ha
Bloemrijk grasland droog of nat	Kamgras-, Zilver schoon, Glanshaver grasland	2,5 ha
Natte (bloemrijk) ruigtes	Moerasspirea, Valeriaan, Koninginnekruid	0,5 ha
Vijver met open water, natuurplas en kikkerpoel	Moeras met Riet, Lisdodde of open water met Fonteinkruid	0,5 ha
Natte oevers	Biezen, Holpijp of Pinksterbloem	0,5 ha

TWEE AMBITIENIVEAU'S NATUURONTWIKKELING

In het "Handboek Natuurdoeltypen" (Bal e.a. 2001) staan gewenste vegetatietypen met daaraan gekoppelde streefsoorten (dier-soorten). Onderstaande natuurdoeltypen worden meestal aangetroffen in het buitengebied (rough) van een 18-holes golfbaan van minimaal 50 hectare. Dit lage niveau van natuurontwikkeling biedt ruimte voor een leef- en foerageerfunctie voor de bij de natuurdoeltypen behorende (kleinere) diersoorten. Dit niveau is dus altijd te realiseren op een 18-holes golfbaan. Het hoge ambitieniveau voor golfbanen nabij natuur-

gebieden, omvat meer natuurdoeltypen en eventuele verbindingbanen voor grotere diersoorten als das en boomarter. Uit het onderzoek blijkt dat hiervoor 10 à 20 hectare extra bovenop de 50 hectare gereserveerd moeten worden.

Vanuit vele disciplines zijn partijen bereid het nieuwe type golfbaan een perspectief te bieden

Soorten	Permanente leefgebied (ha)	Voedselgebied of stapsteen in een verbinding (ha)	Afstanden tussen gebieden (km)	Breedte verbindende vegetatie (m)
Bosparemoervlinder, Kamsalamander, Waterspitsmuis, Dwergmuis	5	1	2	25-50
Aardbeivlinder, Bruine eikepage, Vuurvlinder; Hazelworm, Hei/Boomkikker, Zandhagedis; Boomklever; Eekhoorn	50	5,5	2-10	25-50
Ringslang, Adder; Blauwborst, Snor, Glanskop, grote karekiet	300	30	11-20	50-500
Tapuit, Boomleeuwerik, groene specht	750	75	20	Geen
Boommarter, Das	3000	75-150	30	100

TWEE AMBITIENIVEAUS RECREATIEF MEDEGEBRUIK

Ongeveer de helft van een doorsnee golfbaan is buitengebied (rough) en is in te richten voor natuurontwikkeling, indien mogelijk gecombineerd met wandel en fietspaden. Een golfbaan dicht bij de bebouwde kom biedt wandelaars idealiter de mogelijkheid om een rondje te lopen ('bestemmingsgebied' voor wandelaars). Hiervoor zal ongeveer 15 hectare extra gereserveerd moeten worden bovenop een

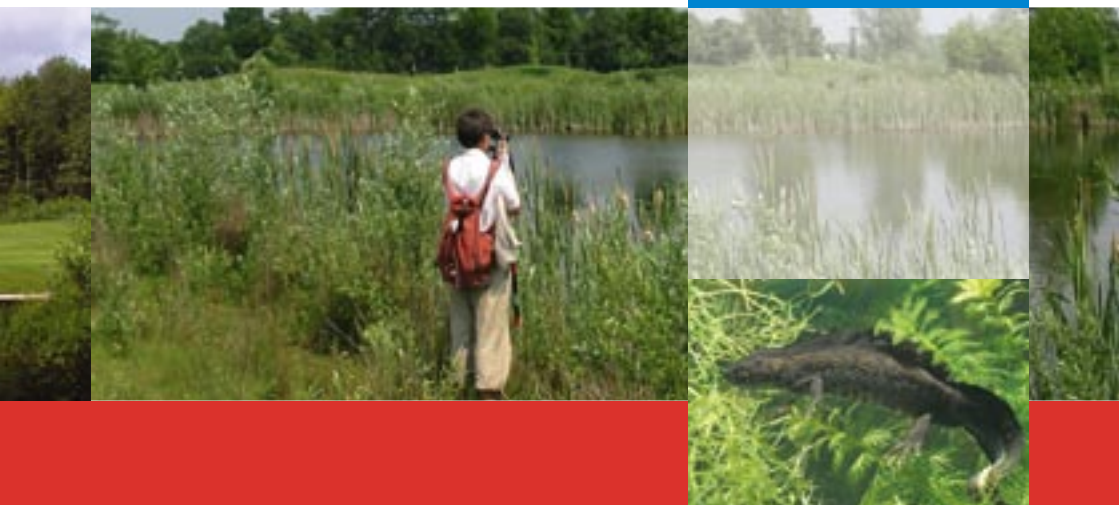
compacte golfbaan van 50 hectare. Dit is slechts 5 hectare extra ten opzichte van de 60 hectare voor een 18-holes golfbaan waar de Nederlandse Golf Federatie voor pleit vanuit speltechnische overwegingen en speelplezier. Heeft een golfbaan een functie als doorgangsgebied voor wandelaars en fietsers, dan is per wandel/fietspad ongeveer 4,5 hectare extra wenselijk bovenop een compacte baan van 50 hectare.

Nog geen 2% van de Nederlanders beoefent de golfsport. Ook voor de overige bewoners nabij een golfbaan kan deze een functie vervullen en wordt zo het draagvlak voor de golfsport vergroot.

'Dé uitdaging voor de golfsector is erin gelegen juist van onaantrekkelijke landschappen iets moois te maken.'

BOUWSTENEN VOOR RUIMTELIJK BELEID

Het landelijk gebied is onder te verdelen in stadsrandzone, multifunctioneel gebied, en Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Golfbanen kunnen niet aangelegd worden in de EHS. Te allen tijde dient de bestemming “natuur” in de EHS in stand te blijven. Wel is het voor iedereen mogelijk om grond binnen de EHS aan te kopen en deze om te vormen naar nieuwe natuur en als dusdanig te beheren. Mocht een golfbaan ondernemer op deze wijze extra natuur willen realiseren dan is het belangrijk dat dit een aanvulling betreft op de te realiseren natuur op de golfbaan.

Op veel plekken in de stadsrandzone en in multifunctioneel gebied kunnen wel golfbanen aangelegd worden. Er zijn zowel voor natuur als voor de recreatie twee ambitieniveaus onderscheiden met daaraan gekoppeld globale oppervlaktes. Met een combinatie en stapeling van gewenste oppervlaktes is een voor besluitvormers bruikbare indicatie voor de benodigde ruimte van een golfbaan te geven.

Op de grootte van de baan is mogelijk ook van invloed de inpassing van reeds bestaande kleine waardevolle natuur of culturele elementen, als oude bosjes, kreken, houtwallen en dergelijke. Deze zijn veelal planologisch onbeschermd. Compacte golfbanen worden hiervoor nogal eens als een bedreiging gezien. Maar indien goed ingepast kan een golfbaan juist de nodige bescherming geven.

Een bijzondere constatering in het project is dat een 18 holes-golfbaan van 50 hectare volwaardige natuurontwikkeling kan bevatten, dus zonder extra ruimte. Dit is het geval indien in de omgeving van de baan weinig natuur aanwezig is (en de baan wel landschappelijk inpasbaar is). De benodigde ruimte voor wandel- en fietspaden is dan wel buiten beschouwing gelaten.

FINANCIERING VAN NATUUR, WANDEL- EN FIETSMOGELIJKHEDEN OP GOLFBANEN

Of en hoeveel extra ruimte op een golfbaan **wenselijk** is, zal afhankelijk zijn van de doelstellingen van de overheid m.b.t. natuur, landschap en recreatie in de regio. Hoeveel hectares **mogelijk** te ontwikkelen zijn is allereerst afhankelijk van de beschikbaarheid van de grond. En vervolgens van de *financieringsmogelijkheden* voor de grond-aankoop, en voor de te ontwikkelen maar ook te beheren natuur en recreatieve voorzieningen. Voor meervoudig ruimtegebruik is integrale exploitatie en financiering noodzakelijk.

In veel gevallen zal de aankoop en de ontwikkeling van de extra hectares natuur en recreatie door de golfclub zelf gefinancierd kunnen worden. Omgerekend naar de prijs van een golfronde vallen de extra kosten hiervan in de praktijk erg mee. In ruil hiervoor beschikt de golfer over een landschapelijk aantrekkelijke golfbaan.

Daarnaast zijn er diverse mogelijkheden voor een aantrekkelijke financiering van (meer) natuur en recreatie op golfbanen. De extra kosten voor natuurontwikkeling en aanleg van wandel- en fietspaden vallen hierdoor lager uit. Afhankelijk van de locatie van de nieuwe natuur en de paden zijn hiervoor verschillende mogelijkheden.

Voor de financiering van nieuwe natuur en recreatiemogelijkheden binnen de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) zijn middelen beschikbaar vanuit het **Programma Beheer**.

Buiten de EHS ligt de financiële verantwoordelijkheid bij de provincies en gemeenten. In overleg met de provincies kan voor aanleg van natuur, wandel- en fietspaden buiten de EHS, bijvoorbeeld gebruik worden gemaakt van cofinanciering vanuit de Europese plattelands ontwikkelingsmiddelen (POP-gelden).

Naast subsidies kunnen de investeringen in natuur en recreatiemogelijkheden onder voorwaarden in aanmerking komen voor **groenfinanciering**. Dit biedt al snel een rentevoordeel van 1 à 1,5%.

Tenslotte kan Nationaal Groenfonds met de **Boscertificaten** een extra financiële bijdrage aan bosaanleg leveren.

Heeft u plannen voor een nieuwe golfbaan? Of heeft u binnen uw gemeente of provincie te maken met een nieuw initiatief voor een golfbaan? Wilt u meer weten over dit onderwerp neemt u dan contact op met een van onderstaande partijen:

heijmans

landbouw, natuur en
voedselkwaliteit

De Provinciale Milieufederaties

VVF's

Het rapport "Een golfbaan natuurlijk!" bevat de uitwerking van het locatiebeleid voor golfbanen, met daarbij de ruimtelijke voorwaarden, financiering en wenselijke beheersconstructie van natuurontwikkeling en recreatief medegebruik. Het is het resultaat van het in deze brochure beschreven project. Het rapport is tegen betaling van € 15,- te verkrijgen bij de Natuur en Milieufederatie Utrecht (per telefoon: 030 - 2544457, of per email: info@nmu.nl).